

DOPROVODNÁ ZELEŇ KOMUNIKACÍ

Aleje doprovázející silnice tvoří neodmyslitelnou složku naší krajiny. Tvoří často významnou estetickou dominantu, jsou cenné z pohledu ekologického, snižují větrnou erozi a svým stíněním často přispívají i k bezpečnosti provozu.

Na straně druhé je s nimi spojena celá řada problémů, často vyplývajících ze skutečnosti, že byly založeny kolem cest s minimálním provozem, ze kterých se následně staly silně frekventované dopravní tepny. Navíc se jedná o stromy, u nichž byla dlouhodobě péstební péče realizovaná buď nevhodným způsobem nebo vůbec (čest výjimkám). Výsledkem je masivní výskyt růstových defektů a rozsáhlá přítomnost infekce dřevokaznými houbami. Nejasnosti jsou i v oblasti legislativní.

K tomu, aby bylo možné k péči o tento krajinný prvek přistupovat racionálně, je nutné opustit populistickou úroveň hesel typu „nekácejme stromy“ a soustředit se na řešení a předcházení zmíněným problémům. Jejich opomíjení a oddalování konstruktivních řešení by totiž mělo za následek čekání na katastrofu. Pokud přestaneme kontrolovat, stabilizovat a samozřejmě i kácet rizikové stromy kolem silnic, první tragické selhání posune názor laické veřejnosti do opačného extrému (tedy k heslům „vykácejme je všechny“) a výsledkem bude zánik alejí.

V následujícím textu si ukážeme základní problémy související obecně se stromořadími, doprovázejícími komunikace. Zabývat se budeme pouze nejfrekventovanějšími dopravními tahy, tedy silnicemi rychlostními I, II. a III. třídy.

Kdo je vlastníkem?

Zajímavou otázkou jsou již vlastní majetkové poměry – tedy kdo je vlastníkem a kdo správcem stromů rostoucích

kolem silnic. Na první pohled je situace jasná – strom je obecně chápán jako nemovitost pevně spojená s pozemkem na němž roste. Vlastník pozemku je tedy automaticky i vlastníkem stromu. V případě vegetačních doprovodů komunikací se ovšem objevují dva problémy:

- 1) Silnice nezřídká nejsou umístěné striktně na parcelách, které jsou zakresleny v katastrálních mapách. Situace, kdy rozdíl mezi skutečnou pozicí stromů (např. v leteckém snímku) a podloženou katastrální mapou je v řádu metrů i desítek metrů, jsou velmi obtížně řešitelné bez dohody obou stran.
- 2) Těleso komunikace je stav-

bou, která je ukončená vnější hranou příkopu, ve svazích korunou svahu a spodní částí zářezu. Objekty (vč. stromů), které se nacházejí na této stavbě (mimo průjezdní úseky obcí) jsou automaticky ve správě správce komunikace na základě zákona o provozu na pozemních komunikacích jako příslušenství komunikace.

Situace, kdy se v současné době o aleje kolem silnic automaticky starají buď krajem zřízené Správy a údržby silnic (u komunikací II. a III. třídy) nebo státní Ředitelství silnic a dálnic (u rychlostních komunikací a silnic I. třídy – dálnice z tohoto pojednání vyjímám) je tedy v podstatě dlouhodobě neudržitelná. V případě komplikací se často prokáže, že vlastníkem stromu je někdo úplně jiný, tedy že silniční pozemek nepokrývá celou plochu stavby = komunikace.

Zásadní komplikací představuje

i fakt, že další zákony (např. zákon o ochraně přírody a krajiny) respektují výhradně právo vlastníka pozemku. O kácení stromů tak může požádat pouze vlastník (nebo nájemce s vědomím vlastníka), nikoli pouze správce komunikace.

Jaký je stav stromů?

Strom je organismus, který pro svou existenci v prostředí obývaném lidmi potřebuje dostatečný prostor a kvalitní a kontinuální péči. Jeho přirozeným životním prostředím je totiž porost (les) a jeho absence v případě růstu soliterního nebo růstu v liniovém prvku (aleji) představuje značný problém, který je nutné řešit péčí. Zásadní význam mají především řezy v mládí stromu, kdy se vytváří oblast kosterního větvení budoucí koruny. Při nedostatečném nebo špatném provedení výchovných řezů pak dochází ke vzniku nestabilních typů vět-

Popisek foto

Popisek foto

vení, která je v dospělosti v podstatě nemožné řešit.

Naprostě zásadní význam pro strom má i zajištění intaktního a dostatečně velkého prokořenitelného prostoru. Rozloha kořenového systému modelově 3x přesahuje průmět koruny a kořeny jsou velmi citlivé jak na mechanická poškození, tak i na fyziologické oslabení, například při jejich překrytí povrchem nepropustným pro vzduch. Výsledkem takovýchto zásahů je infekce dřevokaznými houbami a v horizontu 15 až 20 let často vývrát stromu.

Z těchto specifík vyplývá, že je nemožné stromy dlouhodobě udržet v bezpečném stavu v místech, kde byly vysazené příliš blízko k vlastnímu tělesu komunikace (před příkop). Masivní zásahy do kořenového systému v případě rekonstrukcí povrchů nebo při čištění příkopů vytvářejí zcela pravidelně rozsah poškození, který je pro tyto stromy fatální.

V této souvislosti samozřejmě není možné přehlížet ani obecně diskutovaný problém, že stromy stojící přímo v tělese silnice představují překážku, která snižuje rozhledové úhly a v případě autonehody je často příčinou smrtelných následků. Toto riziko lze snížit pouze umístěním stromů dále od tělesa ko-

munikace a zvětšením vzdáleností mezi jednotlivými stromy. Stav stromů se správci silnic snaží průběžně monitorovat. V současné době je již standardem zpracování inventarizací v digitální podobě. Nejrozsáhlejší databáze stromů, která zahrnuje v několika krajích i doprovody komunikací, je k dispozici na internetovém portálu www.stromypodkontrolou.cz. Tyto projekty mohou být využívány k podávání žádostí o finanční příspěvky na různé grantové programy. Obecně zde platí požadavek, který je s existencí stromů spojený na jakékoli frekventované ploše – pouze pravidelná kontrola a kontinuální profesionální péče umožňuje jejich existenci.

Kácet nebo vysazovat?

Odpověď na tuto otázku je jasná – obojí. Je zcela vyloučené, aby byl propagovaný výhradně přístup, že stromy kolem silnic se nebudou kácet. Dožívající a rizikové stromy je nutné kácet průběžně. Kácet je dokonce nutné i stromy, které jsou „pouze“ nevhodné ve struktuře aleje – např. ji zahušťují, představují konkurenci okolním jedincům nebo jsou nevhodné z pohledu taxonomického. Ve středním věku je vhodné odstraňovat i stromy, které obsahují v mládí

neřešené strukturální defekty, jež by v budoucnu představovaly neřešitelný problém. Kácení stromů je zkrátka základním nástrojem pro efektivní správu stromové populace kdekoli – staré pravidlo říká: „Vezmi zahradníkovi sekeru a přestává být zahradníkem“. Snažme se tedy opustit populistická hesla a učme veřejnost sdruženou v občanských sdruženích, že péče o stromy kolem silnic nutně musí zahrnovat i poměrně masivní kácení, vyvolaná nepéčí a nevhodnou volbou místa pro výsadby v minulosti.

Na straně druhé je ovšem nutné průběžně nové aleje vysazovat. Kvalitní a udržované výsadby na místa, která umožňují stromům dlouhodobou existenci, představují zásadní investici do budoucnosti krajiny. Zásadním problémem, který je ovšem v této souvislosti nutné řešit, jsou právě zmiňované vlastnické vztahy a lokalizace vzhledem k plánovanému rozvoji komunikací.

ních letech začaly vznikat i studijní programy, zabývající se technickou stránkou kontroly a péče o stromy – arboristikou. Komplexní vzdělání na bakalářském stupni nabízí Lesnická a dřevařská fakulta Mendelovy univerzity v Brně.

Vedle vzdělávacích programů existuje i komplex certifikací, které mají za cíl podporu celoživotního vzdělávání realizátorů prací. Program European Treeworker (www.arboristika.cz) je praktickou certifikací stromolezců, zabývajících se péčí o dospívající a dospělé stromy. Oproti tomu program Český certifikovaný arborista v úrovni Konzultant (arborista.mendelu.cz) certifikuje odborníky, kteří jsou schopni komplexním způsobem provádět kontrolu stromů a návrh typu jejich ošetření. Pro zachování alejí v krajině je třeba více než jen pokus o jejich konzervaci. Nutná je spolupráce široké škály kvalifikovaných odborníků a otevřená diskuse o skutečných pro-

Popisek foto

Kvalita práce

Slovem, které se ve spojení s kontrolou, péčí i zakládáním alejí stále opakuje, je „kvalita“. Odborná veřejnost se definicí kvality zabývá komplexně a intenzivně. Vedle dlouhodobě budovaných vzdělávacích programů zahradních architektů, kteří řeší koncepci plánování krajinných struktur, v posled-

blémech a možnostech jejich řešení. Ze strany laické veřejnosti je třeba získat podporu a pochopení, což je možné jen otevřenou prezentací probíhajících projektů a jejich výsledků. Věříme, že se nám tento nelehký úkol podaří posunout o generaci dále, a že aleje jako dominanty krajiny budou zachované.

Ing. Jaroslav Kolařík, Ph.D.